УДК: 347.61
https://doi.org/10.34142/23121661.2021.33.10
orcid.org/0000-0003-0923-6338
© Коршун О.Т., 2021

О.Т. КОРШУН

ДИРЕКТИВА ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ЄДИНОМУ ЦИФРОВОМУ РИНКУ: ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ НОРМ ДИРЕКТИВИ ЄС В УКРАЇНІ

O. KORSHUN

DIRECTIVE ON COPYRIGHT IN THE DIGITAL SINGLE MARKET: SPECIFIC ISSUES OF IMPLEMENTATION OF EU DIRECTIVE STANDARDS IN UKRAINE

Анотація. Стаття присвячена проблемам та питанням, пов'язаним із захистом авторських та суміжних прав у інтернет-просторі як для користувачів – громадян країн Європейського Союзу, так і для громадян України. Проаналізовані особливості реалізації авторських прав та прав користувачів інформації, розміщеної в інтернеті. Унаслідок дослідження зроблений висновок про те, що власники авторських прав, видавці, поширювачі інформації та користувачі інтернету діють у межах однієї інформаційної системи, що обумовлює пов'язаність і залежність суб'єктного складу правовідносин усіх користувачів інтернету та необхідність одночасного рівномірного правового регулювання цих правовідносин. Також у статті акцентовано увагу на основній меті директиви – захисті друкованих видань, скороченні розриву між вигодою, яку отримують інтернет-платформи та творці контенту, заохоченні до співпраці цих двох груп, створенні особливих умов та винятків з авторського права для аналізу тексту та інформації. Директивою відображено новації: надання видавцям прямого авторського права на використання їхніх публікацій інтернет-платформами (агрегаторами новин), що обумовило термін «податок на гіперпосилання», а також умову, щоб вебсайти, які розміщують створений користувачами контент, приймали ефективні та пропорційні заходи щодо недопущення несанкціонованого розміщення захищеного авторським правом контенту або несли відповідальність за дії своїх користувачів.

Ключові слова: авторські та суміжні права в цифровому середовищі, права видавців, власників сайтів та онлайн-видань, права користувачів інформації.

Аннотация. Статья посвящена проблемам и вопросам, связанным с защитой авторских и смежных прав в интернет-пространстве как для пользователей – граждан стран Европейского Союза, так и для граждан Украины. Проанализированы особенности реализации авторских прав и прав пользователей информации, размещенной в интернете. В результате исследования сделан вывод о том, что владельцы авторских прав, издатели, распрост-

ранители информации и пользователи интернета действуют в пределах одной информационной системы, что обуславливает связанность и зависимость субъектного состава правоотношений всех пользователей интернета и необходимость одновременного равномерного правового регулирования этих правоотношений. Также в статье акцентировано внимание на основной цели директивы - защите печатных изданий, сокращении разрыва между выгодой, которую получают интернет-платформы и создатели контента, поощрении сотрудничества этих двух групп, создании особых условий и исключений из авторского права для анализа текста и информации. Директивой отражено новации: предоставление издателям прямого авторского права на использование их публикаций интернет-платформами (агрегаторами новостей), что обусловило термин «налог на гиперссылку», а также условие, чтобы вебсайты, которые размещают созданный пользователями контент, принимали эффективные и пропорциональные меры по недопущению несанкционированного размещения защищенного авторским правом контента или несли ответственность за действия своих пользователей.

Ключевые слова: авторские и смежные права в цифровой среде, права издателей, владельцев сайтов и онлайн-изданий, права пользователей информации.

Abstract. The article is devoted to the issues related to the regulation and protection of copyright and related rights on the Internet of both citizens of Ukraine and European Union. The peculiarities of enforcement of copyright and the rights of information users' on the Internet were analyzed. In the course of the study, it was concluded that copyright owners, publishers, distributors of information and Internet users operate within one information system, which determines the interconnection of the subjective composition of legal relations of all Internet users and the need for simultaneous equal legal regulation of these legal relations. The article also focuses on the main purpose of the directive - protection of rights of printed editorials, reducing the gap between the benefits of Internet platforms and content creators, encouraging cooperation between these two groups, creating special conditions and exceptions to copyright for text and information analysis. The directive reflects innovations: the provision of direct copyright to publishers for the use of their publications by online platforms (news aggregators), which led to the term «hyperlink tax», as well as the condition that websites that host user-generated content take effective and proportionate measures to prevent the unauthorized placement of copyrighted content or are responsible for the actions of its users.

Key words: copyright and additional rights in the digital environment, rights of publishers, owners of sites and online editions, rights of users of information.

Постановка проблеми. Питання, на яких акцентовано увагу в цій статті, пов'язані з двома аспектами.

По-перше, розвиток цифрових технологій в усьому світі відбувається дуже швидкими темпами. За допомогою інтернету люди різних країн та безпосередньо країни фактично об'єднуються в один інформаційний простір, у якому здійснюється реалізація інтересів та прав, провадиться господарська діяльність, реалізуються та задовольняються інформаційні потреби та права. Практично за допомогою цифрових технологій в інтернеті відбуваються правовідносини, що мають ознаки приватних і публічних. Водночас такі правовідносини регулюються розрізнено – національним законодавством кожної

окремої країни та міжнародним правом, що застосовується для окремих країн, які уклали або приєдналися до міжнародних угод. Отже, технологічні досягнення обумовили існування та подальший розвиток глобальних суспільних відносин, які не мають кордонів та не обмежені національними ознаками.

По-друге, Україна, громадяни нашої держави є користувачами інтернет-простору, а тому є частиною інтернет-суспільства. Правовідносини, які відбуваються в інтернет-просторі, не враховують територіальних меж і фактично регулюються безпосередньо учасниками як в межах України, так і поза її кордонами. Не викликає сумнівів той факт, що дослідження захисту авторських прав не може проводитися без вивчення його суб'єктного складу. Суб'єкт є ключовою фігурою в будь-яких правовідносинах, але особливу значущість цей елемент набуває у сфері правового регулювання, оскільки чітке формулювання науково обґрунтованих вимог до сторін правовідносин є гарантією ефективності правового регулювання.

На жаль, світові суспільні відносини формуються так, що чинне законодавство України та норми міжнародного права не встигають за розвитком технологій, цифрових та інформаційних досягнень, що породжує багато питань та проблем у правозастосовній діяльності. Ці проблеми пов'язані з неможливістю вчасно надати однозначну відповідь на низку питань, що виникають на практиці.

До найбільш поширених питань, що з'являються під час використання та захисту авторських прав, є такі. По-перше, хто, крім автора та видавця, є стороною у правовідносинах використання авторських і суміжних прав за допомогою інформаційних технологій та поширення інформації за допомогою інтернету? По-друге, яким чином та ким в інтернет-просторі контролюється використання авторських прав, як визначається порушення цих прав та як здійснюється захист інтересів автора, видавця, провайдера та інших осіб? По-третє, який перелік учасників, що мають відношення до авторських прав, їхнього використання та захисту? По-четверте, яким чином відбувається визначення порушень і захист прав, інтересів автора та інших учасників у інтернет-просторі?

Потреба чітко визначити зазначені питання обумовлює необхідність об'єктивного регулювання правовідносин для всіх учасників та користувачів у інтернет-просторі. У зв'язку з цим актуальним є визначення та розроблення напрямів правового регулювання захисту прав автора на єдиному цифровому ринку з урахуванням огляду та впровадження норм законодавства Європейського Союзу в Україні, а саме Директиви (ЄС) 2019/790 Європейського парламенту та Ради від 17 квітня 2019 р. про авторське право та суміжні права в межах єдиного цифрового ринку, яка доповнює Директиви 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС [1].

Стан дослідження. У сучасній цивілістиці останнім часом повільно досліджуються правовідносини, що регулюють захист авторських прав на єдиному цифровому ринку з використання інформаційних технологій у інтернеті з урахуванням законодавства Європейського Союзу. У галузі захисту авторських прав заслуговують на увагу праці таких учених, як Ю. Капиця, Н. Когут, С. Петряєв, А. Штефан, О. Штефан та Г. Ярега. Водночас окрему увагу необхідно звернути на наукові дослідження Ю. Капиці, оскільки вони порушують питання правового регулювання, реалізації та захисту авторських прав на цифровому ринку, що визначені Директивою 2019/790 Європейського парламенту та Ради від 17 квітня 2019 р. про авторське право та суміжні права в межах єдиного цифрового ринку [1], а також з урахуванням норм міжнародного права.

На думку автора цієї статті, недостатня кількість наукових досліджень регулювання авторських прав Європейським союзом обумовлюється невеликим проміжком часу після прийняття Директиви ЄС 2019/790 та неналежною популяризацією актів, що приймаються Європейським Союзом. Так, інформація про ухвалення 17 квітня 2019 р. Європейським парламентом Директиви 2019/790 про авторське право та суміжні права в межах єдиного цифрового ринку була розміщена в інтернеті листом Урядового офісу координації Європейської та Євроатлантичної інтеграції України «Огляд розробок у законодавстві ЄС, правовому аналізі та адаптації законодавства ЄС в Україні» № 35 (Мау/Травень 2019) [2]. У пункті 13 цього листа зазначено про прийняття Директиви ЄС 2019/790 з такою інформацію: «Ця Директива встановлює правила, спрямовані на подальшу гармонізацію права ЄС, що застосовується до авторського права й суміжних прав, у межах внутрішнього ринку з урахуванням, зокрема цифрового й транскордонного використання захищеного контенту. Вона також установлює правила щодо винятків і обмежень авторського права й суміжних прав, спрощення ліцензій, а також правила, які мають на меті забезпечити належне функціонування ринку для використання робіт та інших предметів». На жаль, державні органи України не надали для всебічного розгляду громадськості України цієї Директиви державною мовою, чим обмежено вільне її вивчення та обговорення.

Україна визначила напрям свого розвитку. Так, Конституцією України [3] передбачено реалізацію стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі (стаття 85). Наприклад, у межах цієї мети Україна підписала та ратифікувала Угоду про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншого боку [4]. Ця угода стосується галузі атомної енергетики, але в розділі 9 угоди визначені питання інтелектуальної власності, зокрема охорона комп'ютерних програм

(стаття 180). Так, у зазначеній статті встановлено, що сторони надають охорону авторським правам на комп'ютерні програми в такому самому обсязі, як і літературним творам, як це передбачено Бернською конвенцією про охорону літературних і художніх творів (Паризький Акт від 24.07.1971, змінений 02.10.1979). Україна приєдналась до Конвенції Законом «Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 р., зміненого 02 жовтня 1979 р.)» від 31.05.1995 № 189/95-ВР [5].

Ураховуючи стратегічний курс України, особлива увага має приділятись вивченню питань, спільних для України та європейського співтовариства, зокрема в галузі захисту авторських прав. У цьому контексті необхідно наголосити на важливості впливу норм, що визначені Директивою 2019/790 Європейського парламенту та Ради від 17.04.2019 про авторське право та суміжні права в межах єдиного цифрового ринку [1].

Україна не була учасником підписання цієї Директиви, але, ураховуючи напрям її розвитку, доцільно звернути увагу на норми цього акта.

Особлива увага в науці приділяється вивченню правовідносин, спрямованих на реалізацію інтелектуального права та його захист. Також варто визначити коло суб'єктів, які мають відношення до використання авторського права за допомогою інформаційних технологій. Результати розгляду цих питань безпосередньо впливають на об'єктивність здійснення авторських прав із використанням цифрових технологій, що має значення і для науки, і для нормотворення, і для правозастосування. Саме тому настав час розглянути інформацію щодо окремих питань, які стануть науковим підґрунтям для формування загальних положень про захист права інтелектуальної власності.

Формулювання мети статті.

Ураховуючи викладеного вище, у цій роботі буде проведено дослідження Директиви ЄС 2019/790 щодо регулювання питань використання авторських прав в інтернет-просторі з метою формулювання загальних вимог, дотримання яких необхідне для захисту прав усіх учасників цих правовідносин.

Виклад основного матеріалу.

Директива (ЄС) 2019/790 Європейського парламенту та Ради від 17.04.2019 про авторське право та суміжні права в межах єдиного цифрового ринку, яка доповнює Директиви 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС [1], була опублікована в Офіційному віснику Європейського союзу 17.05.2019 та набула чинності 07.06.2019.

Правовий статус Директиви та її застосування для України обумовлюється лише ознакою добровільності, оскільки Україна не є членом Євросоюзу і не підписала Директиву. Водночас мають ураховуватися дві об'єктивні умови: перша, що Україна прагне набуття повноправного членства в Європейському

Союзі, та друга: Україна вже є користувачем інтернет-простору й, відповідно, суб'єктом, який де-факто застосовує норми ЄС щодо правового регулювання в інтернеті.

За наведених ознак Україна має адаптуватися під міжнародні умови інтернет-простору, для чого необхідно змінити національне законодавство згідно з умовами Директиви ЄС 2019/790. До того ж таке адаптування має враховувати інтереси України та відповідати ознакам покращення, а не лише копіювання. З цього приводу актуальним буде висновок Ю. Капиці про те, що стосовно питань захисту прав у мережі інтернет на цей час законодавство України врегульовує ці питання на значно вищому рівні щодо прозорості, передбачуваності та пропорційності заходів [6, с. 22].

Директивою ЄС 2019/790 визначено мету її прийняття, а саме встановлено правила, спрямовані на подальшу гармонізацію законодавства Європейського Союзу, що застосовується до авторського права та суміжних прав у межах внутрішнього ринку, ураховуючи, зокрема, цифрове й транскордонне використання захищеного вмісту (стаття 1). Цією Директивою передбачено заходи, які мають упроваджувати держави-підписанти. Окремі заходи визначені у вигляді імперативних приписів, а деякі мають загальний і рекомендаційний характер, що будуть визначатися та впроваджуватися національним законодавством.

Так, пунктом 1 статті 3 Директиви ЄС 2019/790 встановлено, що держави-члени мають передбачити виняток із прав, визначених статтею 2 Директиви 2001/29/ЄС, статтями 5 та 7 Директиви 96/9/ЄС щодо репродукцій та витягів, вироблених дослідницькими організаціями з метою здійснення аналізу тексту та даних творів чи інших предметів, до яких вони мають законний доступ для цілей наукових досліджень. Для забезпечення зазначеного припису пунктом 2 вказаної статті визначено, що будь-яке договірне положення, яке суперечить вказаному винятку, не може бути виконаним. Наведений зміст статті 3 Директиви ЄС 2019/790 може обумовити певні колізії, оскільки передбачає самостійні підстави невиконання договірних зобов'язань. Також пунктом 3 цієї статті для власників прав визначено довільне вживання заходів для забезпечення безпеки та цілісності мереж та баз даних, де розміщуються твори або інший предмет.

Директивою ЄС 2019/790 додатково визначено коло суб'єктів, а саме видавців прес-видань та постачальників послуг інформаційного суспільства, на яких поширюється Директива. Так, у статті 11 вказано посилання на забезпечення права видавців прес-видань для цифрового використання їхніх прес-публікацій і визначено, що ці права залишають недоторканими й жодним чином не зачіпають жодних прав, передбачених законодавством Союзу, авторів та інших власників щодо творів та інших предметів, включених у публікацію для преси. Такі права не можуть застосовуватися проти цих авторів та

інших правовласників і, зокрема, не можуть позбавляти їх права використовувати свої твори та іншу тематику незалежно від публікації в пресі, до якої вони включені. Також визначено, що зазначені права втрачають силу через 20 років після публікації в пресі. Цей термін обчислюється з 1 січня наступного року від дати публікації.

У розділі 2 Директиви ЄС 2019/790 встановлені умови щодо постачальників послуг інформаційного суспільства. Але Директивою не визначено, хто належить до цих постачальників послуг та які в них права.

Директивою визначено нові терміни в галузі авторських прав: науково-дослідна організація, аналіз тексту й даних, заклад культурної спадщини, публікація в пресі (стаття 2), твір або інший предмет, який вважається поза комерцією (стаття 7). Статтею 11 покладено на держави-члени забезпечення прес-видань правами, передбаченими статтями 2 та 3 Директиви 2001/29/ЄС, для цифрового використання їхніх прес-публікацій.

Директивою ЄС 2019/790 визначено перелік осіб, яким гарантовано доступ до інформації. Так, статтею 4 визначено, що держави-члени мають передбачити виняток або обмеження прав відповідно до статей 2 та 3 Директиви 2001/29/ЄС, статей 5 та 7 Директиви 96/9/ЄС, статті 4 Директиви 2009/24/ЄС та статті 11 цієї Директиви, щоб дозволити цифрове використання творів та інших предметів з єдиною метою ілюстрації для навчання, наскільки це виправдано без комерційної мети.

Як зазначає Ю. Капиця, отримання публічно доступними бібліотеками, архівами, музеями, установами, що зберігають аудіозаписи та фільми, від організацій колективного управління (які мають спеціальний, визначений Директивою статус здійснювати діяльність з управління правами щодо таких творів та інших об’єктів) невиключних дозволів на відтворення, поширення, публічне сповіщення, надання доступу для загального відома публіки таких творів та інших об’єктів, сприяло б ефективному оцифруванню та доступу спільноти до творів. Можемо погодитися також з думкою згаданого вище науковця, що доцільно визначити в Україні оптимальні шляхи механізму оцифрування та надання доступу до групи творів та поширення порядку, передбаченого для творів поза комерційним обігом із можливістю використання таких творів з некомерційною метою [7, с. 69].

Також Директивою ЄС 2019/790 визначено умови щодо вдосконалення контролю за використанням інформації авторів. У пункті 3 статті 3 встановлено, що власникам прав дозволяється застосовувати заходи для забезпечення безпеки та цілісності мереж та баз даних, де розміщуються твори або інший предмет. Такі заходи не мають виходити за межі необхідного для досягнення цієї мети.

У статті 13 Директиви ЄС 2019/790 імперативно встановлено, що Постачальники послуг інформаційного суспільства, які зберігають та надають громадськості доступ до великих обсягів творів чи інших предметів, завантажених їхніми користувачами, у співпраці з правовласниками вживають заходи для забезпечення функціонування угод, укладених з власниками прав на використання їхніх творів чи іншого предмета або для запобігання доступності на їхніх послугах творів чи інших предметів, визначених правовласниками за допомогою співпраці з постачальниками послуг. Такі заходи, як використання ефективних технологій розпізнавання вмісту, мають бути доречними та пропорційними. Постачальники послуг повинні надавати власникам прав адекватну інформацію про функціонування та впровадження заходів, а також, коли це доречно, адекватну звітність про визнання та використання творів та інших предметів.

Для ефективності виконання вказаного припису в статті 14 Директиви ЄС 2019/790 визначено обов'язок прозорості. Виконання цього обов'язку покладено на держави, які підписали Директиву. Зокрема вони мають забезпечувати, щоб автори та виконавці отримували регулярно та з урахуванням особливостей кожного сектору вчасну, адекватну та достатню інформацію про експлуатацію своїх творів та виступів від тих, кому вони надали ліцензію або передали свої права, зокрема щодо способів використання, отриманих доходів та належної винагороди. Також за допомогою використання ефективних технологій розпізнавання вмісту передбачено, що держави-члени забезпечують, щоб автори та виконавці мали право вимагати додаткової, відповідної винагороди від сторони, з якою вони уклали договір, за використання прав, коли винагорода, яка була спочатку погоджена, непропорційно низька порівняно з наступними відповідними доходами та вигодами, отриманими посередниками від експлуатація творів чи вистав (стаття 15).

Статтею 12 Директиви ЄС 2019/790 визначено умови до справедливої компенсації, а саме держави-члени можуть передбачити, що у випадку, коли автор передав або ліцензував право видавцю, таке передання або ліцензія є достатньою правовою підставою для видавця вимагати частку компенсації за використання твору, зробленого за винятком або обмеженням переданого або ліцензованого права.

Цими умовами передбачено, що невизначене коло осіб, які використовують інформацію авторів, мають упровадити додаткові заходи, послуги, сервіси, за допомогою яких буде збиратися, аналізуватись інформація про використання авторських прав.

Наведеними умовами Директиви ЄС 2019/790 визначена низка імперативних норм та декларативних приписів, виконання яких покладено на держави, що підписали Директиву, та на учасників цих правовідносин.

Фактично Директива ЄС 2019/790 характеризується прагненням досягти однакового регулювання авторських прав, але остаточне визначення та застосування її норм має впроваджуватися законодавчими актами кожної держави, яка її підписала, що практично може нівелювати цілісну мету цієї Директиви.

На жаль, Директивою ЄС 2019/790 не конкретизовані права інших суб'єктів, які в межах своєї діяльності отримали, мають доступ та використовують авторські права на єдиному цифровому ринку. Також не конкретизовано осіб, які надають інформаційні послуги за допомогою цифрових технологій для поширення та використання прав авторів. Таких осіб названо загальним терміном – «постачальники послуг інформаційного суспільства», але без орієнтовного переліку ознак їхньої діяльності. Фактично цю конкретизацію віддано на вільне визначення державам-підписантам.

Авторське право має істотні особливості, які полягають в тому, що автор прагне довести до громадськості свої інтелектуальні, творчі здобутки. Без такого доведення суспільство не знає автора й, відповідно, не встановлено його прав. Від дій автора, посередників, розповсюджувачів інформації автора залежить і попит та цінність авторських прав. Статтями 437 та 442 Цивільного кодексу України [8], статтею 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [9], так само як і нормами міжнародного права, визначено, що авторське право виникає з моменту створення твору й початок існування цього права обумовлюється його повідомленням невизначеному колу осіб. Фактично авторське право залежить від кола осіб, які оприлюднюють та поширюють інформацію про ці права, тому бажано приділяти однакову увагу всім учасникам, які поширюють інформацію про права автора, зокрема й за допомогою цифрових технологій.

В інформаційному просторі інтернету поширення інформації відбувається також за допомогою суб'єктів, які не мають відношення до авторських прав. Наприклад, пошукові системи надають можливість користувачам інтернету швидко отримати довідкову інформацію, яка стосується авторських прав. Ці системи використовують свої інформаційні, цифрові технології та інші здобутки, що може обумовити їхні права на отримання доходу від інформаційних послуг. Розгляд окремо діяльності кожної особи, яка надає інформаційні послуги, може обумовити надмірну регламентацію їхньої діяльності і, як наслідок, відхід від засад ефективності захисту авторських прав. Також низька ефективність може бути наслідком того, що на одного з учасників буде покладено обов'язок розробити та впровадити окремі заходи аналітики, ідентифікації, обліку використання авторських прав, що визначені пунктом 1 статті 13 та пунктом 1 статті 14 Директиви ЄС 2019/790. Розроблення таких заходів обумовить для постачальників інформаційних послуг певні витрати на

впровадження цих додаткових послуг. Водночас такі заходи можуть визначити авторські права на цифрові технології надавачів послуг, що передбачає їхнє право на отримання винагороди та компенсації. Як наслідок, зазначені заходи можуть спричинити те, що видавці, надавачі послуг будуть нав'язувати умови, які ускладнюють та обмежують право на доступ споживачів до інформації про авторські права. Також зазначене може призвести до монополізації інформаційних послуг в мережі інтернет. Отже, заходи, запропоновані в Директиві ЄС 2019/790, необхідно застосовувати прагматично, щоб не допустити ускладнень поширення інформації про авторські права.

Ю. Капиця зазначає, що ідея введення нових прав видавців пов'язана з розвитком сервісів пошукових систем та інтернет-агентств, які узагальнюють новини та іншу інформацію, опубліковану в онлайн-газетах і журналах, і під різними добірками надають гіперпосилання до оригінальних текстів таких новин, також наводять інколи перші одне-два речення або анотації відповідного тексту. На думку видавців, такі дії призводять до отримання сервісами доходів від розміщення реклами тощо, тому видавці мають отримувати компенсацію за таке використання [6, с. 11]. У цьому аспекті Ю. Капиця наводить приклад розгляду судового спору між Асоціацією видавців періодичних видань Іспанії та Google. Рішення було прийнято на користь видавців – закрито сервіс Google в Іспанії. Рішення було виконано, після чого, за результатом дослідження за 2015 р., установлено наслідки виконання цього рішення, а саме Асоціація видавців періодичних видань Іспанії втратила видавців (особливо малих), що обумовило грошові втрати у розмірі 10 млн доларів на рік [6, с. 12].

Наведений приклад має застерігати від надмірного регулювання та обмежень в інтернет-просторі, який існує за своїми еволюційними правилами, тому необхідно зважено впроваджувати правові норми.

Директивою ЄС 2019/790 також на держави, які її підписали, покладено визначення заходів вирішення суперечок. Так, пунктом 2 статті 13 передбачено, що постачальники послуг, зазначені в частині 1 цієї статті, мають запровадити механізми подання скарг та відшкодування, які доступні користувачам у разі виникнення суперечок щодо застосування заходів, зазначених у цьому пункті. Відповідно до статті 16 Директиви держави-члени мають передбачити, що суперечки стосовно зобов'язань щодо прозорості згідно зі статтею 14 та механізмом коригування контрактів відповідно до статті 15 можуть передаватися на добровільну альтернативну процедуру вирішення спорів.

Зазначені умови передбачають застосування окремих (не судових) процедур вирішення спорів, які будуть відбуватися за допомогою програмного забезпечення надавачів інформаційних послуг або видавців у інтернет-просторі, що також може обумовити компенсацію додаткових витрат цих осіб.

Позитивна роль Директиви ЄС 2019/790 полягає в тому, що з розвитком цифрового ринку здійснено узагальнені заходи вдосконалення захисту прав авторів, передбачаються гарантовані умови на вільний доступ до інформації для навчальних та наукових установ, поліпшується доступ до культурної та історичної спадщини. До того ж через необхідність конкретизації окремих умов національним законодавством держав, які підписали Директиву, обумовлюється можливість різного регулювання прав та обов'язків усіх учасників цифрового ринку в інтернет-просторі. Також привертає увагу той факт, що Директивою не визначено питань судового захисту. Отже, Директива вирішує матеріальні права й не впливає на процесуальні можливості захисту цих прав. Для розгляду судових спорів учасникам залишається застосовувати загальні засоби доведення своїх прав та вимог.

У галузі авторських прав судова система України не завжди однаково враховує права авторів у інтернет-просторі. Наприклад, у постанові Касаційного цивільного суду в складі Верховного Суду від 04.12.2019 у справі № 761/12823/16-ц викладені обставини спору щодо права автора на інформацію (фотографію), розміщену в інтернеті. Суди першої та апеляційної інстанції відмовили автору в задоволенні позову. Водночас суди враховували презумпцію авторства, але послалися на те, що позивач не довів належність йому авторських прав. Верховний Суд скасував рішення судів попередніх інстанцій і мотивував, що презумпція авторства передбачає обов'язок відповідача доводити правомірність своїх дій. Також судом було роз'яснено, що для виникнення та здійснення авторського права не потрібна реєстрація твору чи якесь інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких формальностей [10].

Наведений приклад обумовлює висновок, що захист прав автора залежить від спроможності судової влади однаково застосовувати норми матеріального та процесуального права.

Висновок. Викладене вище дозволяє дійти висновку, що Директива ЄС 2019/790 за своїм змістом має декларативний та одночасно зобов'язальний характер її впровадження державами-членами ЄС. Положення Директиви в подальшому будуть змінюватися, на що буде впливати розвиток інформаційних технологій. Як було зазначено вище, Директива ЄС 2019/790 орієнтує Україну на врахування тенденцій і напрямів розвитку авторських та суміжних прав на цифровому ринку. Україна як європейська держава має вдосконалювати своє законодавство, зокрема визначити суб'єктів, які здійснюють діяльність на цифровому ринку, забезпечити захист їхніх прав, а також прав надавачів та споживачів інформаційних послуг. Окрім того, варто зазначити, що держава має доводити українському суспільству інформацію про впровадження Європейським Союзом Директиви 2019/790, а також повідомляти відповідним

установам Європейського Союзу про адаптування законодавства України до цієї Директиви.

Література

1. Директива 2019/790 Європейського парламенту та Ради від 17.04.2019 про авторське право та суміжні права в рамках єдиного цифрового ринку, яка доповнює Директиви 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС. URL: https://www.wipo.int/news/ru/ wipolex/2019/ article_ 0008.html); **2.** Лист Урядового офісу координації Європейської та Євроатлантичної інтеграції України «Огляд розробок у законодавстві ЄС, правовому аналізі та адоптації законодавства ЄС в Україні» № 35 (Мау/Травень 2019). URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/55-GOEEI/EU%20Law%20and%20Legal%20Approximation%20Developments%20Review_%20for%20Ukraine%20No%2035.pdf); **3.** Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30, ст. 141; **4.** Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» від 16.09.2014 № 1678-VII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2014. № 40, ст. 2021; **5.** Закон України «Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 02 жовтня 1979 р.)» від 31.05.1995 № 189/95-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1995. № 21, ст. 155; **6.** Капиця Ю. Директива ЄС про авторське право в єдиному цифровому ринку: нові вимоги чи нові випробування? Інтелектуальна власність. 2019. № 7. С. 11, 12, 22; **7.** Капиця Ю. Директива 2019/790/ЄС про авторське право в єдиному цифровому ринку та питання адаптації законодавства України. Інформація і право. 2019. № 3(30). С. 69; **8.** Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2003. № 40–44, ст. 356; **9.** Закон України «Про авторське право і суміжні права». Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1994. № 13, ст. 64; **10.** Постанова Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду від 04.12.2019 у справі № 761/12823/16-ц. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/86241185.